

Uitvoeringsplan Verbeteren situatie kinderen in een 'vechtscheiding'¹

1. Voorkomen van vechtscheidingen			
Doel	Achtergrond en voortgang	Bron	Planning
Bewustwording ouders over taakverdeling tijdens de relatie	De Minister van OCW organiseert in 2014-2015 het project Kracht on Tour, een reeks regionale bijeenkomsten waarin het thema economische zelfstandigheid van vrouwen centraal staat. De helft van de vrouwen in Nederland zou op dit moment financieel op eigen benen kunnen staan. In het project wordt uitdrukkelijk aandacht gevraagd voor de gevolgen van financiële afhankelijkheid (waaronder gevolgen in geval van echtscheiding).	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	2015
Advocatuur en mediators gericht op het bereiken van onderlinge overeenstemming tussen ex-partners en de-escalatie van het conflict	Met ingang van 1 januari jl is het toezichtskader in de advocatuur verscherpt met als gevolg dat de kwaliteit van de advocaten beter kan worden gewaarborgd.	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	Afgerond
Ondersteuning bij de organisatie van preventief hulpaanbod bij (echt)scheiding door gemeenten, vooruitlopend op de transitie van de jeugdzorg.	Binnen het programma Effectief werken in de jeugdsector heeft ZonMw een oproep opengesteld gericht op lokale initiatieven van multidisciplinaire aanpak vechtscheidingen. Ingediende projectideeën zijn beoordeeld en vier aanvragen zijn op 30 maart gehonoreerd. Doel van de pilots is te bevorderen dat hulpverleningsinstanties snel signaleren dat een scheiding escaleert zodat vervolgens snel de juiste hulp wordt ingezet. De pilots hebben een maximale looptijd van 18 maanden, waarin ZonMw ook de monitoring van de pilots verzorgt. Resultaten worden openlijk gedeeld en dienen als voorbeeld voor overige gemeenten	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	Uiterlijke start projecten: 1 september 2015 Maximale looptijd 18 maanden
Nagaan effecten van co-ouderschap op kinderen	Bij de Universiteit Utrecht loopt het project 'Gescheiden ouders, gezamenlijke kinderen'. Onderdeel van dit project is een promotieonderzoek naar de invloed van verschillende verblijfsregelingen na echtscheiding op het welzijn van de kinderen. Uit het onderzoek, dat onlangs is afgerond, blijkt o.a. dat de sociale en ook juridische aanmoediging richting de zorgzame kant van de vader er mogelijk toe heeft bijgedragen dat de zorg en opvoedtaken binnen ouderschap na echtscheiding steeds meer op gelijke voet zijn verdeeld tussen vaders en moeders. De resultaten laten een positief verband zien tussen verblijfsco-ouderschap (gelijke verdeling vader/moeder) en het psychologisch en sociaal welzijn van kinderen na een scheiding. De conclusies uit dit onderzoek nemen wij ter harte en zullen worden besproken in de eerder	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	Afgerond

¹ Acties waarvan in de brief van NAAM is aangegeven dat ze zijn afgerond, zijn niet meer opgenomen in de bijlage.

	genoemde expertmeetings. Daar waar mogelijk en nodig zullen wij deze betrekken bij het verder ontwikkelen van beleid of het nader invullen van bestaand beleid.		
Verbinding tussen juridische strijd en hulpverlening versterken	De verbinding tussen hulpverlening en de juridische beroepsgroepen heeft continue aandacht bij diverse acties uit dit uitvoeringsplan.	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	Doorlopend aandachtspunt
Benoemen van mogelijke knelpunten in (beoogde) regelgeving en praktijk ter zake de gesubsidieerde rechtsbijstand voor wat betreft de echtscheidingsprocedure	Deze actie is opgeschort in afwachting van het eindrapport van de commissie Wolfsen, die onderzoek doet naar de oorzaken van de kostenstijgingen in het stelsel van de gesubsidieerde rechtsbijstand en vernieuwing van het stelsel.	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	Afhankelijk van het eindrapport van de commissie Wolfsen.
Onderzoek naar mogelijkheden om met meer drang naar mediation te verwijzen	Op korte termijn zal wetgeving in procedure worden gebracht ter bevordering van mediation. Die wetgeving vervangt de eerdere drie initiatiefwetsvoorstellen, die op 10 juni jl. werden ingetrokken door het lid Van Oosten (Kamerstukken 33722, 33723 en 33727). Die wetgeving zal de drang tot mediation bij echtscheiding vergroten.	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	Naar verwachting najaar 2015
Aandacht vragen bij de branche voor een goede begeleiding bij het opstellen van een ouderschapsplan	Mede uit gesprekken met de mediators en advocaten is het ons gebleken dat een goede begeleiding bij het opstellen van het ouderschapsplan de aandacht heeft. Daarnaast is de pilotversie van Rechtwijzer 2.0 is begin 2015 online gegaan, waar dit onderdeel van uitmaakt.	Algemeen Overleg 14 mei 2014	Afgerond
Inzicht in mogelijkheden tot verstrekken van toevoeging van twee jaar voor een echtscheidingsprocedure met daarbij de verplichting tot nazorg	Deze actie is opgeschort in afwachting van het eindrapport van de commissie Wolfsen, die onderzoek doet naar de oorzaken van de kostenstijgingen in het stelsel van de gesubsidieerde rechtsbijstand en vernieuwing van het stelsel.	Algemeen Overleg 14 mei 2014	Afhankelijk van het eindrapport van de Commissie Wolfsen

2. Signaleren van een vechtscheiding			
Doel	Actie	Bron	Planning
Aanspreken van sociale netwerk rond ouders en kind om te signaleren	In februari 2015 heeft drie weken lang een mediacampagne plaatsgevonden om bewustwording van de omgeving rondom het thema vechtscheidingen te vergroten. De belangrijkste communicatiedoelstelling van deze campagne is	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	Afgerond

	gericht op kennisoverdracht: mensen bewust maken van hun mogelijke rol bij het verkleinen van de gevolgen voor kinderen van een vechtscheiding. De informatie is nog steeds te vinden op vooreenveiligthuis.nl		
Resultaten evaluatie ouderschapsplan betrekken bij uitvoeringsplan en inzetten ouderschapsplan als indicator voor dreigende 'vechtscheiding'	Daarnaast heeft het ouderschapsplan een signaleringsfunctie: het niet tot stand komen van een ouderschapsplan kan worden beschouwd als een duidelijk signaal voor een potentiële vechtscheiding. Tegelijkertijd toont recent wetenschappelijk onderzoek aan dat er signalen zijn dat het effect van het ouderschapsplan beperkt is. Deze inzichten worden gebruikt bij verdere ontwikkeling van o.a. de ontwikkeling van een laagdrempelige interventie voor hernieuwd ouderschap en de pilot regierechter. Zo is de rechtbank Rotterdam voornemens om in iedere echtscheidingszaak, waarin geen ouderschapsplan is overgelegd, meteen na de wisseling van de eerste stukken een korte regiezitting te houden. Op deze zitting kan worden onderzocht waarom er geen ouderschapsplan is, welke pogingen partijen al gedaan hebben om hiertoe te komen en wat de mogelijkheden hiervoor nog zijn.	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	December 2016
Starten pilots met een regierechter in echtscheidingsprocedure die snel problematiek signaleert en maatregelen neemt	<p>De rechtbank Noord-Nederland en de rechtbank Rotterdam hebben het initiatief genomen tot twee verschillende pilots waarbij de regierol van de rechter in echtscheidingszaken wordt vergroot. Het doel van de pilots is te komen tot een kwalitatief betere behandeling van echtscheidingszaken, leidend tot verbeterde conflictoplossing en daarmee – zo mag worden verondersteld – minder schade voor de betrokken kinderen.</p> <p>De pilot <i>preventie vechtscheiding</i> rechtbank Noord-Nederland, locatie Groningen, betreft alle echtscheidingszaken op tegenspraak waarbij kinderen zijn betrokken, en bestaat uit vijf maatregelen: 1. Regierechter: één rechter op één zaak, 2. Bepalen van zittingsduur op maat, 3. Piketmediation bij voorlopige voorzieningen, 4. Uniformering en realiseren hulpaanbod en 5. Opleiding van rechters en medewerkers. De pilots bij de rechtbank Noord-Nederland is op onderdelen gestart 1 april 2014 en loopt tot eind 2015. Enkele maatregelen zijn aangevangen in januari 2015.</p> <p>Pilot <i>regierechter echtscheidingen</i> rechtbank Rotterdam, locaties Rotterdam en Dordrecht, betreft echtscheidingszaken op tegenspraak waarbij kinderen zijn betrokken, zonder ouderschapsplan en bestaat uit drie pijlers: 1. Eén gezin, één rechter, 2. Regiezitting en 3. Opleiding van rechters en Verbetering kennis van sociale kaart. De is gestart op 1 april 2015 en zal tot 1 maart 2016 lopen. Afgelopen maand (juni) vonden eerste regie(zittingen) plaats.</p> <p>In opdracht van de Raad voor de rechtspraak is een evaluatieonderzoek</p>	Uitvoeringsplan 31 maart 2014 en AO 14 mei 2014	Pilot Noord-Nederland loopt tot eind december 2015; Pilot Rotterdam loopt tot Maart 2016; Eindevaluatie is gereed in december 2016

	<p>gestart in februari 2015. De evaluatie is er op gericht om vast te stellen op de pilots daadwerkelijk slagen in hun doelstelling. Eindrapportage zal in december 2016 worden opgeleverd.</p>		
<p>Inzicht in effectievere inzet van de Raad voor de Kinderbescherming (ter zitting) bij echtscheidingsprocedures</p>	<p>De Raad voor de Kinderbescherming is nu ook aanwezig op de initiële zittingen over Gezag & Omgang (G&O), waar de Raad vanuit zijn expertrol de rechter adviseert over de specifieke casus. Dit kan een doorverwijzing betekenen naar mediation, forensische mediation (ouderschapsonderzoek), specifieke hulpverlening voor kind en/of ouders of een raadsonderzoek.</p> <p>De RvdK ziet een mogelijkheid om bij lopende G&O-procedures op de rechtbank, waar de RvdK zelf niet bij betrokken is maar waar wel informatie bij de RvdK beschikbaar is in verband met een eerder raadsonderzoek, de rechter ongevraagd te kunnen informeren over de bevindingen uit dit eerdere onderzoek.</p> <p>Een andere optie is dat de rechtbank bij iedere G&O procedure checkt of de zaak bekend is bij de RvdK.</p> <p>Met de Raad voor de Rechtspraak en de rechtbanken wordt nader verkend hoe, gelet op deze twee mogelijkheden, de RvdK zo optimaal mogelijk kan worden ingezet bij de G&O-procedures op de rechtbank.</p> <p>De RvdK heeft in het hele land adviesteams ingericht die in het gemeentelijk domein de advies- en intaketaak van de RvdK verzorgen, met inbegrip van advisering bij scheidings- en omgangsproblematiek. Zo kan er snel hulp worden geboden om de inzet van een kindbeschermingsmaatregel te voorkomen, of als dat nodig is, deze maatregel juist te bevorderen, zodat een kind niet langer in de knel blijft zitten.</p>	<p>Algemeen overleg 14 mei 2014</p>	<p>Doorlopend</p> <p>Eind 2015</p> <p>Doorlopend</p>

Bij verdere uitrol Meldcode Kindermishandeling en huiselijk geweld aandacht voor de psychische gevolgen van een vechtscheiding voor een kind en inzicht in mogelijkheid meldcode huiselijk geweld voor mediators	Met de NMI is dit punt besproken. De NMI zal de wenselijkheid van een meldcode bespreken met de leden. De MFAM heeft reeds een meldcode voor kindermishandeling en huiselijk geweld.	Algemeen Overleg 14 mei 2014	Najaar 2015
--	---	---------------------------------	-------------

3. Stoppen van vechtscheiding			
Doel	Actie		
Verbreding van kennis en vaardigheden van gezinsvoogden die ondertoezichtstellingen bij scheidingen uitvoeren	Jeugdzorg Nederland heeft in samenwerking met een achttal (voormalig) Bureaus Jeugdzorg en de William Schrikkerstichting de methodiek 'complexe scheidingen' ontwikkeld. Gezinsvoogden ervaren ondertoezichtstellingen bij complexe scheidingen vaak als erg arbeidsintensief en emotioneel belastend; er was behoefte aan meer kennis en extra handvatten voor interventies. De ontwikkelde methodiek gaat hier op in en is een aanvulling op de Deltamethode. De methodiek berust op een theoretisch fundament in combinatie met praktijkervaringen van gezinsvoogden die werkten met ouders en kinderen die te maken hadden met een complexe scheiding en gaat in op vragen over samenwerking met ouders, positionering van het kind zonder dat het onderdeel van de strijd wordt en het betrekken van ouders zonder voor het karretje van één partij te worden gespannen.	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	Afgerond
Verbreding inzet expertise Raad voor de Kinderbescherming	De RvdK onderzoekt de mogelijkheid om differentiatie aan te brengen in het huidige G&O onderzoek. Zowel in beschermingsonderzoeken[1] als in strafzaken[2] komt de RvdK vaak echtscheidingsproblematiek tegen. De RvdK betreft deze problematiek nu nadrukkelijk bij onderzoeken en adviezen en heeft daartoe voor de	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	Eind 2015

^[1] In 2013/2014 interne steekproef van 985 kindzaken in 4 regio's (ZON, Haaglanden, Noord Nederland, Noord Holland) : 76,6 % van de kinderen woont niet bij beide biologische ouders.

Landelijke interne steekproef 2012: van de jongeren van 12 jaar en ouder woont 80% niet bij beide biologische ouders.

^[2] Interne steekproef Haarlem 2008: bijna de helft van de jongeren komt uit gebroken gezinnen.

	<p>raadsonderzoekers een handreiking ontwikkeld.</p> <p>Omdat er in G&O-zaken vaker sprake is van psychische/psychiatrische problematiek zoekt de RvdK meer samenwerking met de ggz/NIFP om de adviezen beter te kunnen onderbouwen.</p>		Loopt
Verbeterde inzet van bijzonder curator bij echtscheidingszaken	<p>De pilot waarbij een professional, die in de eerste plaats is opgeleid om met en vanuit het kind te werken, als bijzonder curator wordt benoemd, is gestart bij de rechtbank Zeeland en West-Brabant, zittingsplaats Breda. De verwachting is dat een gedragsdeskundige beter dan een advocaat in staat is vanuit het belang van het kind de situatie te taxeren, met ouders het gesprek hierover aan te gaan (of te confronteren) en de rechter op basis daarvan te informeren. Het blijft wel de bedoeling dat ook advocaten benoemd worden. Het onderzoek moet uitwijzen bij welke zaken een gedragsdeskundige of een advocaat benoemd wordt en waarom (overwegingen rechters).</p>	<p>Uitvoeringsplan 31 maart 2014 AO 14 mei 2014</p>	nmb
Verbeterde inzet van omgangsondersteunende voorzieningen	<p>In de eerder genoemde gemeentelijke pilots zijn deze omgangsvoorzieningen een punt van aandacht. Omgangsvoorzieningen worden in de pilots meegenomen in het creëren van passend aanbod.</p>	<p>Uitvoeringsplan 31 maart 2014</p>	Volgens de planning van de gemeentelijke pilots
Gerichte inzet ouderschapsonderzoek	<p>De Raad voor rechtsbijstand heeft verzocht om € 160.000 ter beschikking te stellen voor de inzet van ouderschapsonderzoek bij de Hoven. Aan dit verzoek is gevolg gegeven.</p>	<p>Algemeen Overleg 14 mei 2014</p>	Afgerond
Inzicht in (verdere) mogelijkheden tot effectuering van de omgang	<p>Dit onderwerp is besproken met rechters. Rechters hebben verschillende middelen ter beschikking om omgang tussen ouder en kind tot stand te brengen. Rechters hebben hier ook een verstrekkende taak in, zo heeft de Hoge Raad in een uitspraak van 17 januari 2014 bepaald (13/02989). Voorbeelden hiervan zijn verwijzing naar een omgangshuis, het opleggen van een dwangsom, het ondertoezichtstellen van een kind of het toewijzen van het eenhoofd gezag aan de ouder bij wie het kind niet de hoofdverblijfplaats heeft. Desondanks zijn er nog steeds vaders en moeders die hun kinderen niet te zien krijgen, ondanks dat er een zorg- of omgangsregeling is. Dit is erg schrijnend. De oplossing moet vooral worden gevonden in het voorkomen dat een dergelijke situatie ontstaat. Belangrijk daarom is te voorkomen dat omgang stagneert, zo gaven ook de rechters aan. Een regierechter die snel zicht heeft op stagnerende omgang kan hieraan bijdragen. De pilot regierechter Rotterdam besteedt hier expliciet aandacht aan. Ook het juiste palet aan hulpaanbod bij gemeenten, met een omgangshuis, is hierin belangrijk. Omgangshuizen zijn opgenomen in de pilots die lopen bij gemeenten.</p>	<p>Algemeen Overleg 14 mei 2014</p>	2016

	Het WODC heeft in het onderzoek 'Voorkomen van Vechtscheidingen: Een Literatuurstudie naar Effectiviteit van Verplichte Mediation en Scheidingseducatie' ook effectuering van de omgangsregeling onderzocht. Deze bevindingen onderschrijven onze lijn.		
Informatie beschikbaar over inzet bijzondere curator	In de jaarlijkse Monitor gesubsidieerde rechtsbijstand een paragraaf opgenomen met kwantitatieve informatie over de inzet van de bijzonder curator.	Algemeen Overleg 14 mei 2014	2015

4. Schade beperken			
Doel	Actie		
Inventarisatie aanbod ondersteuningsprogramma's voor ouders	<p>In het kader van de in conceptzijnde richtlijn ontwikkeling 'Scheiden en problemen van kinderen' is een inventarisatie uitgevoerd naar het aanbod van interventies voor jeugdigen, het aanbod voor ouders en gezinnen en het aanbod voor relatieondersteuning. Hieruit blijkt dat het ondersteuningsaanbod voor ouders en gezinnen beperkt is. En zeker het aanbod dat specifiek gericht is op emotionele ondersteuning van ouders in een scheiding en het hernieuwd ouderschap.</p> <p>Naar aanleiding van de inventarisatie is daarom een subsidieoproep opengesteld bij ZonMw voor het ontwikkelen en toetsen van een laagdrempelig ondersteuningsaanbod voor ouders om de scheiding goed te verwerken met het oog op invulling te kunnen geven aan het hernieuwd ouderschap.</p> <p>Projectideeën konden tot 23 juni ingeleverd worden. Planning is om in december 2015 één aanvraag te honoreren en juni 2016 uiterlijk te starten met de uitvoering van het project.</p>	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	Uiterlijke start project: juni 2016
Escalerende scheiding opnemen in digitale handreiking aanpak kindermishandeling	In de digitale handreiking 'Aanpak Kindermishandeling' voor gemeenten is een hoofdstuk toegevoegd specifiek over escalerende scheidingen. Uitkomsten van ZonMw over de eerder genoemde gemeentelijke pilots worden op termijn aan de digitale handreiking toegevoegd.	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	Na afronding gemeentelijke Pilots.
Verspreiden specifieke kennis over escalerende scheidingen	<p>In het jaarplan van het NJi voor 2015 is opgenomen dat het NJi een oriënterend onderzoek start naar de verdere behoeften van gemeenten rondom vechtscheidingen.</p> <p>Daarnaast is door ZonMw een verspreidings- en implementatie impuls</p>	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	<p>NJi Onderzoek: start in 2015</p> <p>VIMP project: looptijd tot eind</p>

	(VIMP) gehonoreerd voor het ontwikkelen van een wegwijzer (overzichtskaart) ondersteuning scheidingskinderen. Het project is februari 2015 gestart en loopt tot eind 2016. Doel is een betere zichtbaarheid van ondersteuning voor scheidingskinderen en een vergrote inclusie van kinderen in dit bestaande hulpaanbod. Een initiatief van universiteit, kennisinstituten en landelijke aanbieders van ondersteuning in scheidingsituaties, genaamd 'samenwerking ondersteuning scheidingskinderen'.		2016.
Beroepsrichtlijn scheidingskinderen	Het NJi heeft een beroepsrichtlijn scheiding en problemen van jeugdigen ontwikkeld. Momenteel ligt de richtlijn ter autorisatie voor aan de beroepsverenigingen (NVMW, NIP, NVO). Naar verwachting wordt de richtlijn rond de zomer van 2015 breed ingevoerd.	Uitvoeringsplan 31 maart 2014	Zomer 2015

Overkoepelende acties			
Doel	Actie	Bron	Planning

<p>Internationale conferentie</p>	<p>Er is in mei een internationale conferentie georganiseerd over de onderwerpen mediation bij vechtscheidingen, effectuering van omgang en scheidingseducatie. Experts uit de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Finland, Noorwegen, Duitsland en België hebben diverse presentaties gegeven en nationale experts zijn uitgenodigd om op deze presentaties te reflecteren. Gedurende de conferentie bleek dat de opvatting en definitie van wat een 'high conflict divorce' is sterk verschillen per land. Duidelijk werd ook dat er veel van de scheidende ouders gevraagd wordt: juist als men besloten heeft uit elkaar te gaan zouden veel ouders elkaar het liefste niet meer zien en tijdens die emotioneel zware periode vragen we ouders zich flexibel op te stellen naar elkaar, goed naar elkaar te luisteren en compromissen te sluiten. Dat is tegennatuurlijk. Er zou dan ook meer aandacht moeten zijn voor vaardigheden die ouders nodig hebben; 'informationbased' sessies zijn vaak weinig effectief. Het doel van de (Rijks)overheid zou moeten zijn dat een proces wordt gefaciliteerd dat uiteindelijk leidt tot duurzame afspraken.</p> <p>De conferentie is een belangrijke inspiratie voor verdere beleidsontwikkeling en heeft geleid tot nuttige inzichten. In de verdere beleidsontwikkeling zullen we deze inzichten meenemen.</p>	<p>Algemeen Overleg 14 mei 2014</p>	<p>Afgerond</p>
-----------------------------------	--	---	-----------------